

СТАНОВИЩЕ

от

проф. д-р Милена Братоева
катедра „Класически Изток“, ФКНФ, СУ „Св. Климент Охридски“

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология, докторска програма „Литература на народите от Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия“ (Старогръцка литература)

Автор на дисертационния труд: Боряна Бориславова Чомаковска, докторант в Катедра „Класическа филология“, ФКНФ, СУ „Св. Климент Охридски“

Тема на дисертационния труд: „Модуси на лудостта в старогръцката литература (VIII – V в. пр.н.е.): жанрови и художествени функции“

За автора на дисертационния труд и за докторантурата

Боряна Чомаковска е магистър по „Антична култура и литература“ от Софийския университет. От 2016 г. тя е старши преподавател по латински език в Медицинския университет в гр. Плевен, където преподава медицински латински език и участва в обучението на студенти от българоезично и англоезично обучение от всички специалности. От 2022 г. Чомаковска е докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Класическа филология“ на Софийския университет с научен ръководител доц. д-р Невена Панова. Докторската дисертация на Боряна Чомаковска е одобрена за публична защита на заседание на Катедрата по класическа филология на Софийския университет. Предоставената документация за докторантурата показва, че всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагането му и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ са спазени. Документите по конкурса съответстват на нормативните изисквания.

За дисертационния труд и автореферата

Дисертационният труд на Боряна Чомаковска „Модуси на лудостта в старогръцката литература (VIII – V в. пр.н.е.): жанрови и художествени функции“ в общ обем от 226 страници, от които 199 основен научен текст, се състои от увод, седем глави, заключение,

две приложения, библиография и индекс на коментиранияте пасажии. Библиографията обхваща 159 заглавия (на български, английски и немски език).

Относно структурата на труда може да се каже, че е логична и добре обоснована от гледна точка на поставените цели и задачи.

Темата за лудостта, схващана най-общо като болест на душата, е изключително продуктивна в полето на художественото. Десетки са образците на световната литература, чийто автори предлагат свой прочит на лудостта през различни ракурси. Достатъчно е да споменем Шекспир, Сервантес, Достоевски, чиито „луди“ вълнуват и днешния човек с непреходните екзистенциални проблеми, които поставят. Сама по себе си темата за лудостта естествено пресича в себе си философия, наука (по-конкретно медицина), литература и в един по-широк смисъл изкуство. Лудостта в полето на художественото често е своеобразна провокация към обществото и неговите норми, опит за осмисляне на другостта. Въпреки съществуването на една универсална представа за лудостта като контрапункт на нормалността и „здравия разум“, всяка култура интерпретира по свой специфичен начин нейните проявления и опитът те да бъдат систематизирани е сам по себе си предизвикателство. В този смисъл Боряна Чомаковска си е поставила една нелека цел – „да потърси, открие и систематизира основните свидетелства за различни проявления на лудост според старогръцката литература от периода VIII – V век“ (с. 2).

Съобразно така формулираната цел тя дефинира във Въведението и произтичащите от нея задачи (с.3). Във Въведението Чомаковска описва и корпуса от оригинални текстове, върху който стъпва разработката ѝ, критериите за техния подбор и приложената методика. Следваната от нея интердисциплинарна методология е адекватна на поставените научни задачи и позволява формулирането на обективни изводи относно модусите на лудостта, засвидетелствани в различни жанрове и произведения на старогръцката литература от периода VIII – V в. пр. Хр. Прегледът на специализираната литература, направен във Въведението (с.17-20), показва, че Боряна Чомаковска има задълбочен поглед върху основни изследвания, фокусирани върху темата за лудостта и нейните проявления в литературата, конкретно в старогръцката през разглеждания период.

В следващите шест глави (2–7) авторката анализира представите на античните гърци за лудостта и нейните проявления, подлагайки „на близко четене“ подобрени части от класически образци на трите литературни рода – епос (2. *Лудостта в епоса*), лирика (3.

Лирическата лудост) и драма (4. *Лудостта в атическата трагедия*; 5. *Лудостта в старата атическа комедия*), както и на историографията (6. *Лудостта в историографията*) и философията (7. *Лудостта във философията. Платон*) като откроява ключови специфики на старогръцката гледна точка за лудостта като модусите на лудостта са коментирани в контекста на всеки един жанр с акцент върху художествената и жанровата им функция, което авторката посочва сред основните приноси на изследването си.

По този начин трудът на Чомаковска предлага една панорама на различни налудни състояния от епосите на Омир през лириката на Сафо, Солон и Архилох, най-емблематичните образци на атическата трагедия и комедия и накрая „Историята“ на Херодот и диалозите на Платон. Това, както отбелязва тя, е един от приносите на нейното изследване на темата за лудостта, в което за първи път са включени образци от всички жанрове.

В този обстоен обзор бих открила анализът в четвъртата и пета глави, посветени на лудостта в атическата трагедия и стара атическа комедия. Може би не само защото е задълбочен, систематичен и онагледен с достатъчно цитати от анализирани произведения, но и заради личните ми занимания с древноиндийската драма и театрална култура, което естествено породило някои съпоставки. Докато четях например в четвъртата глава за крайните проявления на лудост в трагедиите на Есхил, Еврипид и Софокъл, чиито герои извършват убийство в момент на временно умопомрачение, си мислех колко невъзможни са герои като Орест, който убива майка си или Херакъл, убит в заблудата си собствените си деца, или обезумялата от любов по Язон Медея в санскритския театър. Те противоречат на самия религиозно-философски светоглед и театрална естетиката в Древна Индия. Именно поради това трагедията липсва в жанровата парадигма на санскритския театър.

В петата глава Чомаковска въз основа на интерпретацията на три комедии на Аристофан („Облаците“, „Осите“, „Лизестрата“) извежда същностните различия в репрезентацията на лудостта в Старата атическа комедия в съпоставка с трагедията, предопределени от факта, че комическата лудост не се схваща като проклетие, изпратено от боговете. В тази връзка е важно заключението на Чомаковска, че „комедийната лудост представлява един модус на умствено отклонение, но не чрез съдбата на индивида, а като социален проблем, носещ понякога със себе си и социални последици. (с.124).

Другата глава, която ще открия, е седмата, защото в нея лудостта е разгледана в една по-различна перспектива. Във фокуса на вниманието във философския дискурс, по-конкретно в диалозите на Платон, лудостта се интерпретира от гледна точка на връзката между телесно и душевно здраве („Хармид“) и се разглежда като божи дар („Федър“). По-друг е подходът в „Закони“, където лудостта е представена като болестно състояние, което може да доведе до вреда и престъпление. Ключова роля в този философски прочит на лудостта играе идеята на Платон за четирите типа божествена лудост и за тяхната връзка с поезията и философията. Авторката представя съжденията по темата в диалога между Сократ и Федър по един стегнат, но същевременно изчерпателен начин.

В заключение, въз основа на последователния анализ на изворовия материал в хронологичен план Чомаковска изготвя класификация на модусите на лудостта, регистрирани в разгледаните текстове, и ги обобщава в таблица в края на дисертацията (с. 193-194). Предложената класификация, както и таблицата имат подчертана научно-приложна стойност. Интересно е решението на авторката да съпостави, макар и като странична цел на изследването, репрезентираните налудни състояния от образците на античната литература със съвременното медицинско разбиране за лудостта и психическите заболявания, разбира се като се има предвид цялата условност на подобна съпоставка.

Висока принадлежна стойност има и коментарът на лексиката, използвана в различните текстове за обозначаване на различните налудни състояния, подредена в кратък речник, включващ 34 лексикални единици (Приложение 1, с.214-217). Обговарянето на семантичните нюанси и конотации на старогръцката лексика с общо значение „лудост“, „безумие“ в разглежданите произведения е от съществено значение, защото именно в тях е закодирана спецификата на употребата им в различните жанрове на старогръцката литература.

Това са част от посочените от авторката общо пет научни приноса на дисертационния труд, които приемам като коректно изведени.

Авторефератът на дисертацията изчерпателно и точно представя структурата и съдържанието на дисертацията, формулираните изводи, както и научните приноси на дисертационния труд.

Накрая бих искала да направя едно уточнение, да задам въпрос на авторката и да изразя мнение по отношение на последната глава на дисертацията.

Това, че коментирам специално само четвърта, пета и седма глави от дисертационния труд не означава, че не оценявам положително останалите, които са важна и неделима част от структурата на изследването. Но обемът на становището не ми позволи да бъде по-разточителна.

Въпросът ми се отнася до първата глава, по-конкретно до разсъжденията ви за лудостта на царя Ликург (с. 23), чиято история е разказана в шестата песен на „Илиада“. В цитирания стих в оригинал, върху който стъпвате, както сама отбелязвате, липсва дума, която да препраща към лудост, безумие. Определението на постъпката на царя като „безумна“ се появява само в българския превод. Дали тогава е напълно основателно да квалифицираме деянието на героя като пример за налудно поведение? Дали в случая не става въпрос по-скоро за прочит и решение на преводачите?

Последната част на изследването за съвременната идея за лудостта на твореца, състояща се само 4 страници, трудно би могла да се обособи като отделна глава, защото това създава, поне според мен, усещане за дисбаланс. Доколкото вие самата отбелязвате в началото ѝ, че вашите съждения „се опират основно на Платоновия принос по темата и засягат най-вече поетическото вдъхновение“ (с. 182) ми се струва, че те да биха могли да бъдат обвързани с анализа на Платоновата идея за боговдъхновението в седмата глава и конкретно с анализа на „Федър“.

За публикациите по дисертационния труд

Представените публикации отговарят на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Боряна Чомаковска е публикувала три статии по темата на дисертацията. Една от статиите е в периодично научно издание, две – в сборници с доклади от научни форуми. Докторантката е представяла доклади, свързани с тематиката на дисертацията ѝ на общо 7 конференции (3 национални и 4 международни).

Заклучение

Настоящото изследване отговаря на академичните изисквания за изготвянето на дисертационен труд за придобиването на образователната и научна степен „доктор“. То представя Чомаковска като млад учен, притежаващ необходимите академични компетенции

и умения. Имайки предвид актуалността на темата и посочените по-горе научно-приложни приноси на труда, препоръчвам на научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Боряна Бориславова Чомаковска по професионално направление 2.1. Филология, докторска програма „Литература на народите от Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия“ (Старогръцка литература).

06.10. 2024 г.

Проф. д-р Милена Братоева